

A Survey of The Suffix "Nispet Ya" in Arabic Words Used in (Divan Gufti)

Lecturer. Rana Mohammed Qanbar
College of Language, Baghdad University.
Turkish Language and Literature.
E-mail: rana.m@colang.uobaghdad.edu.iq

Copyright (c) 2025 Lecturer. Rana Mohammed Qanbar

DOI: <https://doi.org/10.31973/f9xzt476>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Abstract:

This paper aims at analyzing the suffix "Nispet ya" found in Arabic words within the work *Teşrifatü's-Şuara*, written by Edirneli Güfti, whose real name was Ali. Our study consists of three main sections: Güfti (his Life, Literary Character, and Works), the "Nispet-Nasap Ya Suffix" in Arabic Words, and *Teşrifatü's-Şuara* (Information about the Work and Examples of the "Nispet-Nasap Ya Suffix" in Arabic Words in *Teşrifatü's-Şuara*). The "nispet suffix," also referred to as (ism-i mensup) is a grammar rule of great importance. It involves adding a "ya" suffix to the end of words to indicate affiliation with a certain event, situation, element, country, city, race, religion, sect, or similar distinctions. In our study, we point out that *Teşrifatü's-Şuara* by Güfti has not been previously analyzed and, recognizing this as a gap in the relevant literature, we aim to provide examples from the couplets, their modern Turkish translations, and explanations of the nispet suffixes identified in the verses.

Keywords: Güfti, *Teşrifatü's-Şuara*, Arabic Grammar, "Nispet Ya" Suffix, Turkish Language.

Güfti Divanında Arapça Kökenli sözcüklerde kullanılan (Nisbet eki) incelenmesi**Yard.Doç. Rana Mohammed QANBAR**

Bağdat Üniversitesi / Diller Fakültesi

Türk Dili Bölümü

E-posta: rana.m@colang.uobaghdad.edu.iq**ÖZET**

Asıl adı Ali olan Edirneli Güfti'nin ele aldığımız Teşrifatü's-Şuara adlı eserinde Arapça kelimelerde görülen nispet ya'sı eklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamız üç ana bölümden meydana gelmektedir: Güfti, (Güfti'nin Hayatı, Güfti'nin Edebi Kişiliği ve Eserleri), Arapça Kelimelerde Nispet-Neseb Ya'sı Eki, Teşrifatü's-Şuara (Eser Bilgisi, Teşrifatü's-Şuara'da Arapça Kelimelerde Nispet-Neseb Ya'sı Eki Örnekleri). İsm-i mensup olarak da adı geçen nispet eki, kelimelerin sonuna eklenen bir ya ekinden ibaret olmakla birlikte, bir olay, durum veya kişinin mensup olduğu durum, ait olduğu unsur, memleket, ülke, şehir, ırk, din, mezhep gibi farklılıkları belirtmesi açısından önemli bir gramer kuralıdır. Çalışmamızda daha önce Güfti'nin Teşrifatü's-Şuara adlı eserinin incelenmemiş olduğunu belirterek, bunun ilgili literatür açısından bir eksiklik arz ettiğinin bilincinde olarak, beyit örnekleri, örneklerin günümüz Türkçesi ve beyitlerde tespit edilen nispet eklerinin açıklamasına yer vermeyi hedeflemiş bulunmaktayız.

Anahtar Sözcükler: Güfti, Teşrifatü's-Şuara, İsm-i Mensub, Arapça Grameri, Nispet Eki, Neseb Ya'sı.

GİRİŞ**1. GÜFTİ****1.1.Güfti'nin Hayatı**

Edirne'de doğan Güfti'nin hayatına dair yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Asıl adının Ali olduğu bilinen şair, Edirne'de tahsilini tamamladıktan sonra kırk akçe ile müderris olmuş, azledilmesinden sonra kadılık görevini yapmıştır.

Selânik Seyahatnâmesi başlıklı divanından anlaşıldığı üzere bire süreliğinde kadılık yapmış daha sonra uzun bir süre boyunca Rumeli'de kadılarla dolaşmıştır. Güfti, Selânik'te şair Tâlib ile tanışmış; şair Vâhid ve Neşâtî ile de dostluk kurmuştur. İlmiye ricâli içinde haklarında çokça şiir yazdığı Şeyhülslâm Karaçelebizâde Abdülaziz'den ve bilhassa Şeyhülslâm Bahâî Mehmed Efendi'den himaye görmüştür(Yılmaz, 1996: 218).

Bahâî Efendi şeyhülslâm olunca Güftî Bağdat kadılığına getirilmiştir. Güfti'nin kaleme aldığı tezkiresinde Abdülaziz ve Bahâî

efendilerden övgü ile söz etmesi de bunu göstermektedir. Bazı saray mensupları ve devletin ileri gelen şahsiyetlerle ilgili manzumeler kaleme aldıysa da himayesini elde edip etmediği bilinmemektedir (Yılmaz, 1996: 218).

Eserlerinden anlaşıldığına göre Güftî'nin hayatı zorluk ve yoksulluk içinde geçtiği anlaşılmaktadır. Değeri bilinmemiş ve hayattayken beklentilerine kavuşamamıştır.

Güftî, içinde yaşadığı çevre ve zamandan hemen her eserinde şikâyet etmiştir. Sözgelimi Gamnâme adlı mesnevisinde, yaşadığı ülkede şiir ve bilimin erdemliği takdirle karşılanmadığı aksine liyakatsizlerin rağbet gördüğünden yakındığı görülmektedir (Yılmaz, 1996: 218).

Tezkiresi'nde Güftî, tiryaki, züğürt bir zât olarak anlatılmış, ömrünü mihnet, elem, hüsrân ve fakirlik içinde geçirdiği anlatılmaktadır. Kıymeti takdir edilmemiş, bilgi, fazilet ve kudretine rağmen müreffeh ve iyi bir hayat sürememiş ve ıstırap içinde 1677 yılında hayata gözlerini yummuştur (Acar, 2005: 2).

1.2. Güftî'nin Edebi Kişiliği ve Eserleri

Hayatını zor şartla içinde geçiren Güftî'de bahtsızlık duygusu uyandırmış, bu durum da onu kimi zaman hicve yönelmesine neden olmuştur. Güftî, tezkiresinde kendisini telaşçı, güçsüz, tiryaki bir züğürt olarak tasvir ettiği görülmektedir. Güftî daha çok gazel ve rubâide başarılı olduğu söylenebilir. Güçlü bir nazım diline sahip olan Güftî manzumelerinde kederli ruh halini aksettirmektedir. Rubâîlerinde ise zevkçe Azmîzâde Mustafa Hâletî'ye yaklaşmış, tahmîs ve nazîrelerinde de sanatkârane bir yetenek göstermiştir (Yılmaz, 1996: 219).

Güftî hayatı boyunca hedeflerine ve arzularına ulaşamamış bir şairdir. Bu da dolayısıyla eserlerine yansımış olup, hezl-âmiz bir üslup kullanmaya ve istihzaya sevk etmiştir. Derin bir şikâyet edası hemen hemen bütün şiirlerine hâkim olmuştur, bu sebeple her fırsatta hayatından, devrinden ve kaderinden şikâyet etmiştir (Acar, 2005: 5).

Kaynakların verdiği bilgilere göre en ünlü eseri, Teşrifâtü's-Şuarâ olan Güftî'nin en çok öne çıkan özelliği de tezkire yazıcılığıdır. Sanatçı kasidelerinde överek göklere çıkardığı bir devlet büyüğünden eğer umduğu ihsanı bulamazsa, aynı şahsiyeti aşağılayıcı ağır sözlerle yerin dibine geçirir. Gam-nâme adlı eseri buna örnektir. Eserde, devrinde anlaşılmadığını, şiire ve sanata yeterince değer verilmediğini ve cömertliğin kalmadığını belirtmiştir. Devrin büyük kaside ve hiciv şairi Nefî'deki Acemâne eda, Güftî'de de görülmekle beraber aynı hayal zenginliği ve muhteşem ifadeyi bulmak mümkün değildir. Yine dönemin önde gelen şairlerinden Naili'deki karamsar ruh halini de

Güfti’de görmek mümkündür. Zira yaşadıkları devir aynı olması sebebiyle karşılaştıkları olumsuzluklar da benzerlik göstermektedir. Güfti gerçek hünerini en ziyade gazellerinde, bir kısım rubai ve musammatlarında göstermiştir. Gazellerinde bazen içten, ince bir duygu ile lirizme ulaştığı görülür (Acar, 2005: 6).

Rubailerinde gösterdiği ustalıkla Divan edebiyatında rubaileriyile ün kazanmış olan Azmi-zâde Haleti’ye yaklaşmıştır. Güfti tüm eserlerinde Fars dili özelliklerine yaklaşarak devrindeki diğer şairlerden daha ağıdalı ve zor anlaşılır bir dil kullanmıştır. 17. yüzyılın özelliği olan Sebk-i Hindi akımından Güfti yalnızca ıstıraplarını dile getirdiği şiirlerinde soyut ve somut kavramların birlikte kullanıldığı uzun tamlamalardan etkilenmiş, fakat tasavvufu ilgisi maddi arzuları nedeniyle zayıftır (Acar, 2005: 7).

1. Divan

Divanı içinde şiir sayısı nüshalarına göre değişir, toplam 8 mesnevi, 1 na‘t, 76 kaside, 28 kıta, 3 terakibibend, 7 tahmîs, 1 müseddes, 1 muhammes, 269 gazel, 12 tarih, 2 müfred, 113 rubâî yer aldığı görülmektedir. Bir kısmı külliyyat halinde bulunan divan nüshaları arasında Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndeki yazma (Bağdat Köşkü, nr. 162) müellif hattı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Atatürk Üniversitesi’nde (Agâh Sırrı Levend, nr. 123-125), Süleymaniye (Hamidiye, nr. 1113), Nuruosmaniye (nr. 4959/33) ve İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 1861, 462/11) kütüphanelerinde nüshalarının bulunduğu tespit edilmiştir (TYDK, II, 442-443; Karatay, II, 157) (Yılmaz, 1996: 219).

2. Teşrifâtü’ş-şuarâ

Manzum bir eser olarak kaleme aldığı “hezl-hiciv” vadisi ise şairler tezkiresi sayılır. Bu eserinde Güfti kendisi de dâhil çağdaşı olan kimi şairleri ele alarak hicvetmiştir. Aynı eserde yaşadığı dönemin şartlarından ve talihsizliğinden yakındığını tekrar etmiştir. Değişik nüshaları tespit edilen Tezkiresinin toplam 106 nüshası bulunmaktadır. Bunların bir kısmı sadece bu eserde yer almaktadır. Bilinen dört nüshası Millet (Ali Emîrî, Manzum, nr. 1324) ve İstanbul Üniversitesi (TY, 1533, 9619, 462/11) kütüphanelerinde olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz, 1996: 219).

Bu eser, Türk edebiyatının tek manzum tezkiresi olma özelliğini göstermektedir. Kaşif Yılmaz, bilinen dört nüshası olan bu eserin karşılaştırmalı metnini yayımlamıştır. Buna göre eser, 111 maddeden ibaret olup bu maddeler; 1. Mukaddime, 2. Tezkirenin telif sebebi, 30. ve 35. Târif-i İtibâr Rum, 54. Şikâyet-i Evzâ-ı Rum, geriye kalanlarında 106 şair alfabetik sırayla yazılmıştır (Acar, 2005: 3).

3. Zafernâme

Bu eser Varadin fethi dolayısıyla yazılmış 646 beyitten ibaret olup başında 39 beyitlik bir na't vardır. Zafernâme'nin iki yazması, divanın Agâh Sırrı Levend nüshası ile Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshasının sonunda (Bağdat Köşkü, nr. 162, vr. 90^b-107^b) yer almaktadır. Kâşif Yılmaz Güftî üzerinde doktora tezi hazırlamış, bu üç eserin tenkitli metnini sunmuştur (Yılmaz, 1996: 219).

4. Gamnâme

Güftî Varadin kadısı iken bu eseri yazmış, 21 Ramazan 1062'de (26 Ağustos 1652) tamamlamıştır. Eser, 2000 beyitlik bir mesnevi olup yaşadığı dönemle ilgili bir şikâyetname niteliğindedir. Bursalı Mehmet Tâhir, Edirne'de Selimiye Kütüphanesi'nde bir nüshasının bulunduğu bilgisi vermiş ama eser adı geçen kütüphanede bulunamamıştır. *Gamnâme*'nin diğer bir nüshası Mehmet Fuat Köprülü'nün kitaplığındaki "Güftî Külliyyatı" içinde yer aldığı Köprülü tarafından bildirilmiştir. (Yılmaz, 1996: 219).

5. Hilye-i Güftî

Kimi kaynaklarda *Düvâzdeh İmam* adıyla da anılan bu manzum eserde Hz. Hasan ve Hüseyin ile aşere-i mübeşşerenin hilyelerinin yer aldığı belirtilmişse de eser bulunmamıştır (Yılmaz, 1996: 219).

6. Şâh u Dervîş

Aslında Güftî'nin Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi adına başlayıp tamamlayamadığı bir mesnevinin tercümesidir. Bu eserin mevcudiyetinden ilk olarak Bursalı Mehmed Tâhir bilgi vermiştir. Ancak bilinen tek nüshası Mehmet Fuat Köprülü'nün kütüphanesindeki "Güftî Külliyyatı" içinde bulunmaktadır (Yılmaz, 1996: 219).

7. Zellenâme

Hiciv vadisinde küçük bir mesnevi olan bu eserin bir nüshası aynı külliyyatta bulunmaktadır (Yılmaz, 1996: 219).

Mehmet Fuat Köprülü, elinde bu eserin yazmasının bulunduğunu söyleyerek şu bilgiyi verir: "Güftî'nin bu eseri tamamıyla hezl-âmez hatta bazen hicvi bir mahiyet gösteren bu eser küçük bir mesnevidir." Kaşif Yılmaz da verilen bilgiler ışığında Divan'ında bulunan VII. mesneviye "Zelle-nâme" denilebileceğini ifade etmektedir (Acar, 2005: 5).

2. Arapça Kelimelerde Nesep Ya'sı

Nispet ya'sı bir kelimenin sonuna eklenen şeddeli bir ye (ي) harfidir. Sonuna geldiği kelimenin son harfinin harekesi esre yapılır. Bu şekilde elde edilen kelimeye "ism-i mensup" denir. Bu şekilde elde edilen kelimeler bir kişinin, bir yere/kişiye/işe nispet edildiği

anlamına gelir. Şayet söz konusu müennes ise ye (ي) harfinden sonra bir de te (ت) harfi getirilir.

Neseb veya nisbet, bir ismin sonuna, ona olan mensubiyeti ifade etmek için “yâ” harfinin eklenmesidir. Bu “yâ” harfi ise nisbet, neseb yâ’sı olarak adlandırılmaktadır. Kelimenin sonuna nisbet yâ’sı eklenen isme “ism-i mensub” denilmektedir. Bazı kelimelere nisbet yâ’sının bitişmesinin özel kuralları vardır:

Sonunda kapalı tâ bulunan isimlerde bu tâ hazfedilir. mekketü mekkiyyün gibi hendesetün hendesiyyün gibi sünnetün sünniyyün sünnete mensup olan gibi, ticaretün ticariyyün gibi.

Maksur isimlerde a) elif 3. harf ise vav’a kalbedilir.

b) 4. ya da daha üst sırada ise hazfedilir. (kanen kanaviyyün gibi, keselekeseliyyün gibi, isa isiyyün, iseviyyün gibi musa museviyyün gibi, manen maneviyyün gibi)

Mankus isimlerde a) ya 3. harf ise vav’a kalbedilir.

b) 4. ya da daha üst sırada ise hazfedilir. (elceri elceriyyü gibi erradi erradivüyyü vb.)

memdud isimlerde hemze eğer zait ise vava kalbedilir asli ise olduğu gibi kalır.

İsm-i mensub bir ismin bir yere, bir kişiye, bir mesleğe aidiyetini ifade eder. Türkçede ismin sonuna (lı, li, cı, ci) ekleri getirilerek yapılır. Arapçada ve Farsçada ise ismin sonuna mensubiyet ye’si veya yâ-yı nisbet denilen “ye” harfi getirilerek yapılır. İsm-i mensublar kullanılışları ve anlamları itibariyle isim değil, sıfattırlar (Kurt, 2015: 171).

3. TEŞRİFATÜ’Ş-ŞUARA

Bu eser, şairin sanat anlayışını ortaya koymak açısından önemlidir. Tezkirenin hezl-gune diye vasıflandırılması, sanatçının diğer eserlerinde ortaya koyduğu üslubun da bir göstergesidir (Acar, 2005: 6).

Eserin üçü İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, biri de Millet Kütüphanesinde olmak üzere toplam dört nüshası bulunmaktadır. Eser, şu bölümlerden oluşur: Mukaddime, Sebeb-i Te’lif, Târif-i İtibâr-ı Rûm, Şikâyet-i Evzâ-ı Rûm, Şairlerin tanıtıldığı bölüm (Berdibek, 2018: 376).

Güftî, Teşrîfâtü’ş-Şu‘arâ’nın Ta’rif-i i’tibâr-ı Rûm ve Şikâyet-i evzâ-ı Rûm başlıkları altında, Rûm ülkesinin şiire değer vermediğinden yakınmış ve iki yerde hikâye anlatmıştır. Akabinde şairlerin anlatıldığı bölüme geçerek aynı dönemde yaşayan 106 şair hakkında bilgi vermiştir. Güftî’nin kendisine yer vermiştir. Antoloji niteliğinde olan bu eserde, her şairin şiirlerinden örnekler yer vermiş ve başka tezkirelerde hiç adlarından söz edilmeyen 25 şairden söz

etmiştir. Bu da tezkireye ayrı bir önem kazandırmıştır (Berdibek, 2018: 377).

Dili çok süslü ve ağır olan Teşrifâtü's-Şu'arâ'nın metninde çok sayıda yabancı sözcük ve uzun tamlamalar kullanılmıştır. Bir mesnevi olan eser; aruzun '*fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*' vezni ile yazılmıştır.

Hezl-âmîz ise bir tezkire olup yer yer Güftî'nin üslûbunun hicvi de aştığı görülmektedir. Şair; mizah, hezl ve hicve ait pek çok unsuru şiirine yansıtmıştır. Güftî şairleri ağır ve çirkin isnatlarla anlatmıştır. Bunu kendi şiirini ve şairliğini anlatırken de kullanmıştır. Şehrî, Bahâyî, Tarzî, Azîzî, Vecdî, Necâtî, Mezâk vb. gibi çok az şair hakkında düzgün ifadelerden yararlanmıştır.

Güftî'ye göre şairler içerisinde sadece Tarzî, Şehrî, Nâ'ilî, Nedîm önde gelmektedir. Buna rağmen rağmen Nâ'ilî'yi de anlatırken çirkin isnatlarda bulunmuştur. Eserde şairlerin sadece şiirleri ve şairlik yönlerinde ait değerlendirmelerle yetinilmemiş, aynı zamanda kişisel, meslekî ve fiziksel özelliklerine yer verilmiştir. Sözelimi şairlerin burnunun büyüklüğü, sesinin çirkinliği, mezhep, cömertlik, fazla yaşlılık, münecim, kadı...

Güftî, beğendiği şairleri Urî, Enverî, Câmî, Hâfız gibi büyük İran şairlerine benzetmiş; beğenmediklerini de Geyik-nâme, Kelile ile Dimne, Hamza-nâme, Timur-nâme ayarında eser yazan ve bunları şerh eden kişiler olarak göstermiştir.

Güftî, Nef'i gibi övdüğünü göklere çıkarmış, yerdğini oldukça sert eleştirmiştir. Güftî, şiirin güzelliği hakkında hüküm verirken eda, tarz, sadelik, mazmunun orijinal olup olmaması, tâze-gû... gibi hususlara dikkat çeker. (Yılmaz, 2001: 71) Anca eserde aruz hatalarının çok az olduğu söylenebilir. Yapılan hatalar, aruz veznine uydurmak için bazı Türkçe kısa heceleri uzatmak ve bazen de Farsça izâfet kesresi (-ı) ile ve anlamındaki vavların imâleli okunması gibi vezin hatalarından ibarettir. Farsçayı iyi bilen Güftî'nin tüm eserlerinde bu dilin etkisi görülmekte ve dili, çağdaşları ile mukayese edildiğinde daha ağır kabul edilmektedir (Berdibek, 2018: 378).

Tezkirede yer alan şairlerin isimleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Emînî
2. Ünsî
3. Arzî
4. Bahâyî
5. Bû-Sâid
6. Beyânî
7. Bedrî
8. Bezmî
9. Bihiştî

10. Tâib
11. Sâni
12. Cezmî
13. Cezbî
14. Hüsâmî
15. Hilmî
16. Hamdî
17. Haylî
18. Hâfızî
19. Husûsî
20. Dâniş
21. Dürrî
22. Zihnî (Bursalı)
23. Zihnî (İstanbullu)
24. Zihnî (İstanbullu, Anadolu Kadısı)
25. Zâkirî
26. Zekî
27. Rûhî
28. Rızâ
29. Remzî
30. Rıfkî
31. Resmî
32. Reşîd
33. Râcî
34. Râğîb
35. Remzî
36. Sebzî
37. Sezâyî
38. Selîm
39. Âlî
40. Sâmi'î
41. Şeyhî (Midillili)
42. Şeyhî (İstanbullu)
43. Şefî'î
44. Şehdî
45. Şehrî
46. Şekîbî
47. Şevkî
48. Şânî
49. Sıdkî
50. Sâbir

51. Safvetî
52. Sâdık
53. Subhî
54. Tarzî
55. Tıflî
56. Tâlib
57. Tâli'î
58. Zuhûrî
59. İsmetî
60. İzzetî
61. Ârif
62. Amrî
63. Avnî
64. Abdî
65. Ârif
66. Ahdî
67. Abdî
68. Ârifî
69. Azîzî
70. Gavsî
71. Gâzî
72. Feyzî (Ebû Sâid Efendi-zâde)
73. Feyzî (Halvetî Şeyhî)
74. Fethî (Sofyalı)
75. Fâizî
76. Feyzî (Topkapılı)
77. Fikrî
78. Kadrî
79. Güftî
80. Kelâmî
81. Kelîm
82. Kelîmî
83. Kâmî
84. Kemâlî
85. Lutfî
86. Lem'î
87. Mezâkî
88. Muhibbî
89. Meylî
90. Nâzukî
91. Neşâtî

92. Nâ'ilî
93. Necîb
94. Nazmî
95. Nedîm
96. Nisârî
97. Nazmî
98. Nazîrî
99. Nihâlî
100. Vecdî
101. Vâhid
102. Vecîhî
103. Vahdet
104. Vehbî. (Berdibek, 2018: 378-379).

3.1. Teşrifatü's-Şuara Adlı Eserde Arapça Kelimelerde Nesep Ya'sı Örnekleri

Ey Süheyl -i hadâyık-ı Yemenî
Şem' -i meclis -fürûz-ı encümenî

Ey Yemenli bahçelerin Süheyl'i! Güneş meclisini nurlandıran (Süheyl'in) heyeti!

Qaldı pes-mānde-i sūhan-dānī
Güft (ü) gūy -i 'Übeyd -i Zākānī

(Ey!)Dedikoducu Übeyd-i Zākānī; sözden anlayanı geride kaldı.

Bursevî şā'ir-i ğalaṭ-perver
Evvelā ḥar-gedā Emīnī-i ḥar

Bursalı şair evvela hakir yoksul iken aşağılık Emīni yanlış sözü severdir.

Ṭab' -ı ma ṭbū 'ı reşk-i Hākānī
Rūzgāruñ edīb ü Ḥassānī

Devrin güzel sözlü özelliği, karakterini bastığı kıskanılan Hakan'ındır.

'Ālemüñ hoş-edā vü maḳbūli
Biri de Bezmī-i Sitanbūli

Alemin hoş, güzel tavırlısı ve makbul olanlarından biri de İstanbullu Bezmi'dir.

Teşrifatü'ş-Şuara adlı eserden örnek aldığımız beyitlerdeki nispet ya'sı ekine baktığımızda, "Yemeni, Sühan-dâni, Bursevi, Hakâni, Sitanbuli" sözcüklerinde ism-i mensup yapıldığı görülmektedir. Şair genellikle yer adlarına nispet ya'sını ekleyerek, bu şair tezkiresinde bahsettiği şairlerin nereli olduklarına dikkat çekerken, hangi ülke, hangi şehir, hangi memlekete mensup ve ait olduklarını bu ek sayesinde belirtmiştir.

Olmuş ol yāve-şi' r-i bī-ser ü bün

Qay'-i maḥmūrī-i ḥarīf-i sūhūn

Sersemlikle kusan meslektaşlarının hararetiyle o lakırdıları, aklı başında olmayan şiirleriyle son bulmuştur.

Didi Rūmuñ ruvāt-ı maḥbūli

'Aql-ı küll zāde-i Sitanbūlī

Rum'un kabul edilen hikâyelerini akıllı İstanbullu söyledi.

Ehl-i ṭab' uñ nedīm-i maḥbūli

Biri de Tā'ib-i Sitanbūlī

Kitap basmakta hüner sahibi olanlarından güzel hikâye anlatanı kabul edilir. Bunlardan biri de İstanbullu Tā'ib'dir.

'Ālemūñ tāze naḥl-i maḥbūli

Gül-i nev-bāve-i Sitanbūlī

Alemin taze kabul edileni hurmalardır, taze ağırbaşlı gül olan İstanbul'undur.

Eylemiş ṭab'-ı ma'rifet-şinevī

Māye-i iştihārın Edrinevī

İktidarıyla ün kazanmış Edirneli, dinleyeni marifet bilip kitabını basmış.

Yukarıda sıraladığımız eserden alınan beş beyitte nispet ya'sı görülen kelimeler şunlardır: "Mahmuri, makbuli, Sitanbuli, Edirnevi". Bir şair tezkiresini incelediğimiz eserde yazar, kitap basmakta hüner sahibi olan şairin ait ve sahip olduğu yeteneğine, bu şairlerin hangi memlekete mensup olduklarına, sersemliğe kendini adayıp şiir yazan rakiplerine göndermede ve bilgilendirmede bulunurken, kelimelerin sonuna eklenen 'ya' eki ile aidiyet, ülke, din, mezhep, hüner, yetenek vb. durumlara dikkat çekmeyi sağlamıştır.

Ola gāhī ḥulūlī geh dehrī
 İde telvîs -i kâleb -i şehri
Zaman zaman çağları içine alan, dâhil olanı berbat eden kalıplarla şehirli eyleye.

Ṭab‘ı meşğul-ı tîz-i çengîdür
 Gūyiyā dîde-i firengîdür
Kitap yazmakla meşgul tiz dansözdür. Sanki batı kültürünün gözüdür.

Şi‘ri Neylî-i şûret-i imlâ
 Sâde ḥarf-ı bağal-zed-i ma‘nâ
Neyli’nin şiiri biçimiyle usulüne uygun yazılarla doludur. Sadece koltuk sözünün harfi manalıdır.

O gürūhuñ ḥarîf-i maḳbūli
 Biri de Dāniş-i Sitanbūli

O zümrenin kabul edilen meslektaşlarından biri de İstanbullu Daniş’tir.

Şaf-ı nazmuñ każâ hücumıdır
 İftihār-ı kuzât-ı Rūmîdür

Sade nazımın kaderi onun hücumudur. Övgüsü Rum’un kadılarından olmasındandır.

Teşrifatü’ş-Şuara adlı eserde yukarıda sıraladığımız beş beyitte nesep ya’sı görülen ekler sırasıyla bunlardır: ‘Dehri, şehri, çengi, frengi, şi’ri Neyli, makbuli, Sitanbuli, Rumi’. Güfti, ele aldığı yazar ve şairlerin zamansız oluşunu, şehirli oluşuyla yani bir köyde değil de şehirde büyüüp yetişerek şehirlilere mensup olduğunu, Batı kültürüyle yetişenlerin ise farkını aidiyetini belirterek Batı kültürüne mensup olduklarını, şiire yeteneklerinin olduğunu ve hünelerlerinin nazım, şiir olduğunu, zümrede kabul edilen meslektaşlardan olduklarını, İstanbullu veya Rumlu olduklarını hep bu kelimenin sonuna eklenen ‘nesep ya’sı’ ekiyle belirtmiştir.

MEVLÂNÂ ZİHNÎ

Biri de Zihnî-i süḥan-perdâz
 Bursavî mevlevî-i nûkte-ṭırâz

Biri de söz tertip eden Zihni’dir. Bursalı Mevlevi nûkte donatandır.

MEVLÂNÂ ZİHNÎ-İ DİĞER

Semt-i nazmuñ zemîn-i maḳbūli

Biri de Zihni-i Sitanbūlī

Semt nazmının kabul edilen zeminlerinden biri de İstanbullu Zihni'dir.

MEVLĀNĀ ZĪHNĪ-İ ANAṬOLĪ

Didiler rāviyān-ı maḳbūlī

Anaṭol mevlid (ü) Sitanbūlī

Kabul edilen hikâyeleri anlatanlar Anadolu'nun mevlidi ve İstanbullusudur dediler.

MEVLĀNĀ FİLİBEVĪ ZĀKİRĪ

Didiler rāviyān-ı maḳbūlī

Mücmelen merdüm-i Sitanbūlī

Kabul edilen hikâyeleri anlatanlar kısaca İstanbul'un gözbebeğidir dediler.

MEVLĀNĀ ZEKĪ-İ SĪTANBŪLĪ

Hoş-edā merdüm-i Sitanbūlī

Sūḫanuñ nev-zemīn-i maḳbūlī

Güzel, hoş üsluplu İstanbul'un gözbebeği, güzel sözün, kabul edilir taze zeminidir.

Yukarıda örnek olarak sıralanan beş beyitte görülen nispet ya'sı olan kelimeler şöyledir: "Bursavi, Sitanbuli, makbuli". Şair Mevlana Zihni'nin Mevlevi bir Bursalı olduğunu ifade ederken bu şairin Bursa'da doğduğunu, Bursa'ya mensup olduğunu; Mevlana Zihni-i Anatoli'nin, Anadolu'ya mensup olduğunu, İstanbullu olduğunu; Mevlana Filibevi Zakiri'nin kabul edilen, beğenilen hikâyelerin sahibi olduğunu, İstanbul'da doğduğunu ve İstanbul'un şairlerinden olduğunu; Mevlana Zeki-i Sitanbuli'nin İstanbullu sevilen sayılan, değer verilen ve beğenilen bir şair olduğunu nispet ya'sı eki ile belirtmiştir. Burada ism-i mensup, nesep-nisbet ya'sı ekinin aslında bahsedilen olay, unsur ve kişinin aidiyet, mensup olduğu yer, ülke, kabiliyet, kabile, ırk, din gibi unsurların ifade edildiği ve şahısların aidiyetlerinin farklılıklarının ortaya konulduğu görülmektedir.

MEVLĀNĀ RŪḤĪ-İ ŞADRE'D-DĪN-ZĀDE

Rūzgāruñ edīb-i maḳbūlī

Nāz-perverde-i Sitanbūlī

Zamanın kabul edilen edebiyatçılarından İstanbullu nazlı yetiştirilenlerinden, sevilenlerindendir.

MEVLĀNĀ REMZĪ

Rūzgāruñ ḫarīf-i meşgūlī

Mücmelen merdüm-i Sitanbūlī

Zamanın meslektaşlarından meşgul olanı kısaca İstanbul'un gözbebeğidir.

Kāğıd-ı nazm-ı ārzū-şikenî
Vaḳf-ı āteş çü na‘ş-ı Berhemenî

Nazımlı kâğıtlarıyla arzuları kıran, ateşi alıkoyan efsun okuyucusu cenazesidir.

MEVLÂNÂ RIFKÎ
Semt-i şî‘rûñ tamām-ı meşğûlî
Biri de Rıfķî-i Sitanbûlî

Semtin şiiirlerinin tamamıyla meşgul olanlardan biri de İstanbullu Rıfķî’dir.

MEVLÂNÂ RESMÎ ‘ABDU’L-LÂH EFENDÎ-ZÂDE
Bu zemînüñ ḥayâl-i maḳbûlî
Biri de Resmî-i Sitanbûlî

Bu dünyanın kabul edilen hayallerinden biri de İstanbullu Resmi’dir.

Yukarıda sıralanan beş beyitte görülen nispet ya’sı ekleri; ‘‘Makbuli, Sitanbuli, meşguli, Berhemeni’’dir. Güfti’nin şair tezkiresinde bahsettiği şairler için aslında basmakalıp ifadeler kullandığı ve dolayısıyla nispet ekinin tespit edildiği kelimelerde de kendisini sürekli tekrar ettiğini görmekteyiz. Bahsedilen şairlerin sevilen sayılan, değer verilen ve devrinde beğenilen yazar-şair olduklarını ifade ederken Güfti, devrin kabul edilen önemli edebiyatçılarından ifade kalıbını kullanırken şairlerin aidiyetini de gözler önüne sermektedir. Kitap yazmakla meşgul olduğunu belirttiği şairlerin aslında ait olduğu mesleklerini meşguli ifadesi ile ifade eden yazar, aynı zamanda şairlerin hangi memlekete mensup olduklarını da Sitanbuli gibi şeklinde Sitanbul memleketi kelimesinin sonuna nispet ya’sı ekini ekleyerek belirtmiştir.

Mevlana Ragıb
Oldı dehrüñ o rind-i maḳbûlî
Mâ-ḥaşal merdüm-i Sitanbûlî

Dünyanın kabul edilen rintlerinden olarak meydana gelen İstanbul’un gözbebeğidir.

MEVLÂNÂ REMZÎ-İ MEKTÜBÎ
Bu da dehrüñ heves-hücûmudur
Zübde-i şâ‘irân-ı Rûmîdür

Bu da dünyanın arzu h cumudur. Rum'un en seçkin  airlerindendir.

MEVL N  SEBZ -  BURSAV 

           -ed  v  ma b li

T lib-i R m  v  Sitanb li

Rum'un   rencisi ve  stanbul   lemin    , güzel tavırlı ve kabul edilenidir.

Mevlana  eyhi-i Burnaz

Semt-i nazmu   ala -r s mıdır

 ftih r-  k z t-  R m d r

Semt nazmının kaideye uymayan sözleriyle adetleridir.  vg s  Rum'un kad larından olmasındandır.

MEVL N   EY   MER ABA-Z DE

Bu da  a ru   ala -r s mıdır

S de-levh -i k z t-  R m d r

Bu da asrın kaideye uymaz söz ve adetlerindendir. Sade yazılarıyla Rum u kad lardandır.

Yukarıdaki beyitlerde nispet ya'sı ekinin g r ld   kelimeler: "   b li, Sitanb li, R m , R sumı". G fti, Mevlana Rag b'ın rint tavırlı bir şair olduğunu tezkiresinde bildirirken rindane tavra sahip olduğunu, rint edasının kabul edilen yazarlarından olduğunu,  stanbul'a mensup olduğunu nispet ya'sı eki ile Arapça gramerine uygun bir şekilde ifade etmiştir. Mevlana Remzi-i Mektubi'nin Rum'un en seçkin şairlerinden olduğunu belirtirken Rum'a mensup olduğunu; Mevlana Sebzi-i Bursavi'nin  stanbul  Rum'a mensup bir şair olduğunu; Mevlana  eyhi-i Burnaz'ın Rum'un kad larından olduğunu, Rum u ve kad lı a mensup olduğunu Arapça gramerinde nesep-nisbet ya'sı eki ile mensup, aidiyet ifadesine dikkat çektiğini görmekteyiz.

MEVL N   EHRI

 ark dandır zem n-i mevl di

       rind-i t ze-peym di

Dünyanın yeni do anı  ark'tandır. Alemin yeni rint  l enidir.

Old   ab'-   ay li ma'l m 

Mu‘ciz-âşâr-ı mülket-i Rûmî

Mucize eserler veren şairin memleketi Rum’dur, Rumludur, parlak hayalinin malumu oldu.

MEVLÂNÂ ŞEVKÎ

Bu gürûhuñ tamâm-ı meşgûli

Biri de Şevkî-i Sitanbûlî

Bu zümrenin tamamıyla meşgul olanlarından biri de İstanbullu Şevki’dir.

MEVLÂNÂ TARZÎ

Semt-i inşâda rehber-i Veysi

‘Âlem-i nazmuñ İmrü’l-Kaysı

Semt nazmında Veysi’nin rehberi, âlemin nazmında İmrü’l Kays’ıdır.

PÛR -İ İŞHAK TÂLÎ ‘Î ÇELEBÎ

Fârisü ’l - hayl-i ‘ilm-i Rebbânî

Nesak -âmûz-ı râz-ı Kur ’ânî

Farşlı kuvvetli Allah ilmiyle, gizli üslup öğreten Kuran’ıdır.

Yukarıda ele alınan beş beyitte tespit edilen nispet ya’sı görülen kelimeler şunlardır: ‘Mevludî, Rumi, meşguli, Sitanbulî, Veysi, İmrü’l-Kaysı, Rebbani, Kur’an’i’. Güfti, Mevlana Şehri’nin Şark memleketinde doğduğunu; Rum’a mensup olduğunu; Mevlana Şevki’nin İstanbullu olduğunu; edebiyat zümresinin tamamıyla meşgul olduğunu; Mevlana Tarzi’nin semt yazımında Veysi’nin rehberi olduğunu, âlem nazmında İmrü’l Kays olduğunu; Pur-ı İshak Tali’i Çelebi’nin Allah ilmine, gizli sembollerle Kur’an ilmine mensup olduğunu nesep-nisbet ya’sı ekiyle ifade etmektedir.

Mevlana Ahdi-i Mar’aşî

Olmış ol merkez-i şināsâyî

Ser-firâz-ı tarîk-i monlâyî

O merkezin tanınanlarından olmuş başı dik Monla tarikatındandır.

FEYZÎ-İ TOPKAPULI EL-MERHÛM

Sāye-perverde-i Sitanbûlî

Şā’ib-i hoş-hayāl-i Topkapulî

İstanbul'da yetişmiş, hoş hayalleri olan Topkapılı Saib'den himaye görmüş.

Şā 'ir -i tāze -gūy -ı tāze -rūsūm
Nükte -i şākird -i Cevrī -i merhūm

Merhum Cevri'nin nükteli talebesi, yeni konuşan şair, yeni adetler çıkaran bir şairdir.

MEVLÂNÂ NÂZİM EL-'ABDÜ GÜFTÎ
Bu zemīnūñ ğalaṭ-hücūmıdır
Dāğ-ı silk-i kuzāt-ı Rūmīdür

Bu dünyanın kaideye uymaz sözlerine hücumunu eyleyen mesleği damgası olan Rumlu kadılardandır.

Eylemez şīve-i Müselmānī
Hīç pezīrā-yı dāğ-ı ruhbānī

Müslümanın şivesini hiç yarayı kabul eden Papazlardan eylemez.

Yukarıda sıralanan örneklerdeki nispet ya'sı tespit edilen kelimeler şunlardır: "Monlayi, Sitanbuli, Cevri, Rumi, hucumi, Müselmani, ruhbani". Güfti, Mevlana Ahdi-i Mar'aşı'nın dik başlı bir Monla tarikatına mensup olduğunu; şairin İstanbullu olduğunu; merhum Cevri'nin öğrencisi olduğunu ve dolayısıyla Cevri'ye tabii olduğunu; diğer bir şairin Rum'a mensup kadılardan olduğunu, Müslüman şive takındığını dolayısıyla İslam dinine ait ve mensup olduğunu nispet eki ile ifade etmektedir.

Berhemen -şīve -i Müselmānī
K u t b -ı pergār -ı büt -perestānī

Şivesi efsun okuyan Müslümanı pergel kutbunun puta tapanıdır.

Defter Emin-i Kelami
Rūzgāruñ edīb-i maqbūli
'Aql-ı küll-i zāde-i Sitanbūli

Devrin kabul edilen edebiyatçılarından tamamıyla akıllı bir İstanbulludur.

Mevlana Kelim-i Eyyūbi
Yāvenūñ tāze-ṭarḥ-ı maqbūli
Patburun-zāde-i Sitanbūli

Lakırdının yeni düzenlemelerini kabul eden İstanbulludur.

MEVLÂNÂ LUṬFÎ RİYÂZÎ-ZÂDE
Ḥarf-i müstaḳbele o māzīdür

Cā-niṣṭīn sāgar-ı Riyāzīdūr

O, müstakbel söze mazidir. Makama oturan Riyazi'nin kadehidir.

Ḥalefidūr zamān-ı māzīnūn

Oğludur zāhiren Riyāzīnūn

Geçmiş zamanda halifedir, görüldüğü gibi Riyazi'nin oğludur.

Yukarıda sıralanan beyitlerde Arapça nesep ya'sı görülen kelimeler şöyledir: "Müselmani, perestani, makbuli, Sitanbuli, Riyazi, mazinūn". Güfti, ele aldığı şairin bir Müslüman olarak İslam dinine ait olduğunu, Defter Emin-i Kelami'nin İstanbullu bir şair olduğunu, devrin kabul edilen yani sevilen şairlerinden olarak benimsendiğini; Mevlana Kelim-i Eyyūbi'nin İstanbul'a mensup bir zat olduğunu, diğer bir şairin Riyazi'nin halife olduğunu, İslam dinine mensup olduğunu nispet ya'sı eki ile belirttiği görülmektedir.

ÜSTĀD-I ŞU'ARĀÜ'R-RŪM MEZĀKĪ EFENDİ SELLEMEHU'L-LĀH

Nazmı Tūr-ı ḥayāle Mūsīdūr

Şu'le -i Tūr -ı tāb-ı ma'nīdūr

Nazmı hayali Tur olan Musa'dır. Dağ ateşinin parıltısı manidir.

MEVLĀNĀ MEYLİ ÇELEBİ KĀTİB-İ DĪVĀN

Ālemūn sāde-gūy-ı maqbūli

Bir daḥi Meylī-i Sitanbūli

Alemin sade söz söyleyeni kabul edilenlerinden biri de İstanbullu Meyli'dir.

MEVLĀNĀ-YI UḤUVVET-PENĀH-I RĀKIMU'L-ḤURŪF NEŞĀTĪ

İtmede ṭab'-ı ma'rifet-şinevī

Māye-i iṣṭihārın Edrinevī

Edirnelinin esas şöhreti marifet dinleyeni mühür basmadır.

MEVLĀNĀ NĀ'İLİ ÇELEBİ

Semt-i nazmuñ tamām-ı meşgūli

Sāye-perverde-i Sitanbūli

Semt nazımının tamamıyla meşgul olan İstanbullu himaye edilmiş, sevilen şairdir.

MEVLĀNĀ NİŞĀRĪ-İ MÜVERRİḤ

Bu zemīnūn ḥarīf-i meşgūli

Şā'ir-i köhne-i Sitanbūli

Zamanı geçmiş İstanbul'un şairi, bu devrin rakipleriyle meşgul olanıdır.

Yukarıda sıralanan beyitlerde Arapça gramerinde ism-i mensub'u belirten, aidiyet, mensup, din, ülke, memleket, mezhep gibi unsurları belirleyen nesep ya'sı ekinin şu kelimelerde görüldüğü tespit

edilmiştir: ‘‘Musi, mani, makbuli, Sitanbuli, şinevi, Edirnevi, meşguli’’. Güfti, bahsettiği şairden Hz. Musa’yı şiirlerinde ele aldığını; İstanbullu; Edirneli; edebiyata ait edebiyata mensup olduğunu sona eklenen nispet ya’sı eki ile ifade etmiştir.

‘URFÎ-İ RŪM MAHDŪM-I ME’ĀLÎ-RŪSŪM VECDÎ ‘ABDŪ’L-BĀKÎ EFENDÎ

Bezmi devletle meyn-beynîdür

Meclis-i Mîrzâ Hüseyîdür

Eğlence meclisiyle yalan arasındadır. Mirza meclisinin Hüseyin’idir.

MEVEDDET-NŪMŪN-I RÂḲIMU’L-ḤURŪF MEVLĀNĀ VAḤĪD ḤELEBÎ

Rûzgâruñ ḥarîf-i bezm-i nevi

Biri daḥi Vaḥîd-i Şofyavî

Devrin yeni eğlence meclisinin meslektaşlarından biri de Sofyalı Vahid’dir.

‘Ālemüñ rind-i nûkte-engîzi

Hem-‘ayâr-ı Vaḥîd-i Tebrîzî

Alemin rint tavrını koparan hem ayarlı Tebrizli Vahid’dir.

ṬOP ḤĀNELÎ VEHBÎ

Sābıkā oldı didiler anı

Ḥoş-nişîn-i serāy-ı sultānî

Ona hoş bir tavırla oturan saray sultanına sabıka oldu dediler.

MEVLĀNĀ YETĪMÎ HĀŞİMÎ-ZĀDE-İ ÜSKŪDARÎ

Rûzgâruñ sûtudekârıdur

Hâşimî-zāde Üsküdârîdür

Devrin övülenlerindedir. Üsküdarlı Haşimizâde’dir.

Teşrifatü’ş-Şuara’dan alıntılanan yukarıdaki örneklerde Arapça nesep-nisbet ya’sı ekinin görüldüğü kelimeler şunlardır: ‘‘Hüseyin, Sofyavi, Tebrizi, engizi, sultani, sûtudekârı, Üsküdarı’’. Güfti, ele aldığı şairlerin Mirza Hüseyin’in meclisine mensup ve ait olduğunu, Sofyalı olduğunu, Tebrizli olduğunu, rint tavrına sahip olduğunu, saray sultanı olduğunu, Üsküdarlı olduğunu, devrin övülen sevilenlerinden olduğunu nispet ya’sı eki ile aidiyet, mensubiyet, memleket, din, meşguliyet, yetenek, hüner farklarını belirtmiştir.

SONUÇ

Asıl adı Ali olan Edirneli Güfti, 17. yüzyıl şairlerinden olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun süre kadılık görevi ile Rumeli’de bulunan şair, Talib, Vahid, Neşati gibi şairlerle yakın arkadaşlık

kurmuş, Şeyhülislam Bahai Mehmed Efendi tarafından himaye altına alınmıştır. Hayatı hakkında detaylı pek bilgiye rastlanılmasa da eserleri incelendiği takdirde Güfti'nin zor, yoksulluk, keder, mihnet, eziyet ve cefa ile geçen bir ömrü olduğu, bu sebeple şiirlerinde yer yer sitemkâr, acı çeken bir konumda olduğu görülebilmektedir. Divan, Teşrifâtü's-Şuarâ, Zafernâme, Gamnâme, Hilye-i Güfti, Şah u Derviş, Zellenâme gibi önemli eserleri bulunan şair asıl şöhretini tezkireciliği ile yakalamıştır. Döneminin önemli manzum tezkire yazarlarından olan Güfti'nin bu çalışmamızda daha önce hakkında pek de çalışma yapılmamış olduğu hatta günümüz Türkçesine dahi çevrilmediği tespit edilen Teşrifâtü's-Şuarâ adlı eserini merkeze alarak, bu eserde bir Arapça grameri olan nesep-nisbet ya'sı ekini incelemiş bulunmaktayız.

Şairin şiirlerini daha iyi anlayabilmek adına öncelikle hayatına, edebi kişiliğine ve eserlerine ardından da Teşrifâtü's-Şuara adlı eserine detaylıca değinerek, Arapça gramerinde nispet ekinin tanımlamasını, incelediğimiz eserde nispet eki örneklerini ve açıklamalarını vermiş bulunmaktayız. Günümüz Türkçesine çevrildiğinde bu nispet-nesep ya'sı eki aslında kelimelerin sonuna eklenen bir ya eki olmakla birlikte ism-i mensub kuralını da karşılamaktadır. İsm-i mensub, Arapça kelimelerde nesep-nisbet ya'sı eki, bir kişinin, bir olayın veya unsurun nereye ait olduğunu, hangi memlekete, hangi ülkeye vb. mensup olduğunu, zanaatının ne olduğunu, hangi dine, ırka, mezhebe, tarikata vb. ait olduğunu belirten bir ek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eser genel itibari ile incelendiğinde bu ekin kolayca fark edilebileceği görülmektedir.

Güfti'nin Teşrifâtü's-Şuarâ adlı eserinde Arapça kelimelerde nispet-nesep ya'sı ekinin görüldüğü 55 beyit tespit edilmiştir. Nispet ekinin çoğunlukla şairlerin hangi memlekete mensup olduğunun belirtildiği beyitlerde görüldüğü dikkat çekmektedir. Eserde yer-memleket-ülke-şehir adı olarak geçen ve ele alınan şair tezkiresinde yer verilen şairlerin ait ve mensup olduğu memleket isimleri verilirken, kelimelerin sonuna bir nispet ya'sı eklenerek mensubiyet oluşturulduğu açıkça görülmektedir. Eserde nispet ya'sı ile kurulan ve belirtilen memleket adları şunlar olarak tespit edilmiştir: Yemeni, Bursevi, Sitanbuli, Edirnevi, Rumi, Sofyavi, Tebrizi, Üsküdari. Bunlar sırasıyla Yemeni>Yemenli, Yemen'de doğmuş; Bursevi>Bursalı, Bursa'ya ait; Sitanbuli>İstanbullu; Edirnevi>Edirneli; Rumi>Rumlu, Rum'da doğmuş, memleketi Rum olan; Sofyavi>Sofyalı, Sofya'da doğmuş, Sofya memleketine mensup ve ait; Tebrizi>Tebrizli; Üsküdari>Üsküdarlı şeklinde günümüz Türkçesine aktarılmaktadır. Güfti'nin şair tezkiresinde çoğunlukla kalıplaşmış söz öbeklerini

kullandığını ve pek çok yerde de tekrara düştüğünü görmekteyiz. Beğenilen, sevilen ve sayılan şairler için nispet ya'sını İstanbul'un gözbebeği, edebiyat zümresinde kabul edilen edebiyatla tamamıyla meşgul olan (kişi) ifadelerine yer verdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Enver (2005). Edirneli Güfti Gam-nâme-İnceleme ve Transkripsiyonlu Metin. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berdibek, Zeynep Dinçer (2018). ‘‘Manzum Olarak Yazılmış İki Tezkire Örneği: Üsküdarlı Hasib’in Silkü’l-Le’âl-i Al-i Osman Adlı Eserinin Tezkire Kısmı ve Güfti’nin Teşrifâtü’ş-Şu’arâ Adlı Eseri’’. *Turkish Studies*, 13(20).
- Kocatürk, Vasfi Mahir (1970). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- Köprülü, M. Fuad (1928). ‘‘Edirneli Güfti.’’ Milli Mecmua.
- Kurt, Yılmaz (2015). *Osmanlıca Dersleri I-II*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1948). ‘‘XVII. Asır Şairlerinden Edirneli Güfti ve Teşrifâtü’ş-Şu’arâ’sı’’. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2(3-4).
- Yılmaz, Kaşif (1983). Güfti: Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği, Tezkireciliği ile Divânı, Zafer-nâmesi ve Teşrifâtü’ş-Şu’arâsının Tenkidli Metni. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Yılmaz, Kaşif (1996). ‘‘Güfti’’. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yay.
- Yılmaz, Kaşif (2001). Güfti ve Teşrifâtü’ş-Şu’arâsı. Ankara: AKM Yay.

دراسة عن (ياء النسب) في الكلمات العربية المستخدمة في ديوان كفتي

م. رنا محمد قنبر العبيدي

جامعة بغداد كلية اللغات

قسم اللغة التركية

الملخص

يتمحور موضوع بحثنا حول دراسة لواحق (ياء النسب) الواردة في الكلمات العربية في اهم عمل للكاتب التركي كوفتي إديرنيلي واسمه الحقيقي علي بعنوان المذكرات الشعرية (Teşrifatü's Şuara) والتي تُصنّف على انها المذكرة الوحيدة المعروفة في الادب التركي والتي تضم 106 شاعراً بمن فيهم هو نفسه. تتكون دراستنا من ثلاثة أجزاء رئيسية: الاول عن الكاتب (Güfti) كوفتي حياته، شخصيته الادبية وأعماله. والقسم الثاني من بحثنا عن لاحقة النسبة او النسب في الكلمات العربية، اما القسم الثالث فهو عن الكتاب محور بحثنا المذكرات الشعرية (تشيعة الشعراء) وعن استعمال هذه اللاحقة الواردة في الكلمات العربية ضمن هذا الكتاب تحديداً.

اللاحقة النسبية، والتي يُطلق عليها أيضاً تسمية الاسم المنسوب، هي بالأساس احدى مواضيع القواعد النحوية المهمة في اللغة العربية وتكون عبارة عن لاحقة تُضاف الى نهاية الكلمة والتي تُشير في معناها إلى اختلافات تُحدد ما ينتمي إليه من حدث أو موقف أو شخص، أو عنصر، مسقط رأسه، بلده، مدينته، عرقه، دينه، طائفته. والجدير بالذكر أن دراسة مثل هكذا موضوع عن ياء النسب في كتاب المذكرات الشعرية للمؤلف كوفتي لم يتم دراسته من قبل، وإدراكاً أن هذا يمثل نقصاً في الأدبيات ذات الصلة، فإننا نهدف إلى تضمين أمثلة لأبيات شعرية والأمثلة باللغة التركية الحديثة وكذلك شرح للواحق النسبية من النماذج المختارة.

الكلمات المفتاحية: كوفتي (Güfti)، المذكرات الشعرية (Teşrifatü's-şuara)، الاسم المنسوب، قواعد اللغة العربية، لاحقة النسبة، ياء النسب